

Eire / Irlanda

Paulo Iztueta

Kontinente zaharretik aparte samar, itsasoz inguratua, hantxe egosten da urte luzetako zapalkuntzak birrindutako herri baten drama. Euskaldunoi ez zaigu hain arrotz egiten haren historia, gure etxean ere antzeko zerbait gertatzen bait zaigu. Antz-kidetasun hori dela bide seguraski, behin baino gehiagotan harrotu izan dira Irlandari buruzko gorabeherak, euskal alorrean. *Hitz*-en bada aipamenik; *Zeruko Argia*-n artikulu zenbait emanik du Bakaikoak hondar urte hauetan; oraintsu bir-jaiotako *Jakin*-en, hizkuntzaren arazoa aztertzen du J. Azurmendik. Ni neu ere, Irlanda kolonizatuaz okupatua naiz *Zabal*-en. Oraingoan, bada, laburki ihardutea tokatzen zait, punturik interesgarrienak bakarrik ukituz.

Zertan da Irlandako egoera? Horra galdera nagusia.

Batzurentzat, bere asmoak kunplitzera heldu ez den iraultza frakasatu baten historia da Irlandarena. Historia triste eta samingarria. Behin galduz gero, gehiago jokatu ez den partida bat, beraz. Irlandak bere horretan jarraituko du, funtsezko aldakuntzarik emateko ahaltasunik gabe.

Beste zenbaitek, aldiz, bere nortasun osoa erdiesteko, oraindik borroka setatsuan dirauen herri horretan sinesten du. Hauek, iraultza garaituko dela espero dute. Nola joka, zein bide erabil: hor ematen dira zailtasunak.

1. Irlanda kolonizatuaren historia laburra

Irlandaren kolonizatzea, aspaldidanik datorren kontua dugu. Sistematikoki zapaldua ez bazen ere, jadanik XII. mendeaz gero ingelesen mende zegoen, Eskandinabiar, Normando eta Eskoziarren erasoak jasanez. Elisabete erreginaren denboran, hain zuzen ere 1570az gero, hasten dira lehen lur-desjabetzeak. Geroxeago, XVII. mendean, Stuarts errege-aginte garaian, kolonialismoak neurri basatiak hartzen ditu.

Iparaldeko herrialdeak —Ulster delakoa osatzen dutenak, alegia— Eskoziatik ekarritako jendez betetzen dira Jaime I.aren aginduz. Irlandan Erreforma ez zela gailendu eta, presbiterianoak igortzen ditu bertara, beren erlijioa ezar zezaten. Lekuko jendea, ez lur eta ez eskubide, esku-hutsik gelditzen da. Morrontza: horixe zen haien bizibide bakarra.

Hegoaldean, areagotu egiten dira XVI. mendean hasitako lur-desjabetzeak. Honela, 1649an, Oliver Cromwel Irlandako buru delarik, jauntxo feudalen espekulazio baitan gelditzen dira lurak. Handik piska batetara, William Orange-k, 1691n Jaime II.aren harmada meneratzen duelarik, konfiskazio berriak egiten ditu.

Ez dugu ahanzi behar, XVII. mendeko Irlanda anartean jite feudaleko gizarte bat zela, haren ekonomia artzaingoak sostengatzen zueneko lurralde pobre bat.

Bestalde, ez da modu berdinean ematen kolonialismoaren bilakaera Iparraldean eta Hegoaldean.

Ulster-ko hegian, bere lehen erroak botatzen ditu kapitalismoak, 1690 urtetik hasi eta XVIII. mendea zehar, protestante jatorriko belaunaldiarekin batera, ehun eta algodoiaren industriari esker. Hauen monopolioa, protestanteen esku dago. Horregatik, XIX. mendearen lehen partean oraino, bi industri mota bakarrik ditugu indartsuenak. Britainiako kapitalisten inbertsioa, 1860-1886 bitarte horretan dator. Barkugintzaren industriari jartzen dute beren dirua.

Hegoaldean ez da horrelako fenomenorik gertatzen. Hemen, industria bultzatu ordez, sistema koloniala zapalkuntzaren azken

mugaraino eramaten dute lur-jabe batzuren interesek. Klase honen legezko babesa, Dublin-go Parlamentuan dago, hemen lekutzen bait da ingeles harmada.

1782ko Konstituzioak esaten zuenez, Irlandako Parlamentuari zegokion legeak egin eta horien kargu hartzea. Nolabaiteko «askatasuna» bederen eskaintzen zuen Konstituzio hark, nahiz eta, azken finean, Ingalaterrako erregeren meneko izan. Gerora, ordea, 1801ean, *Act of Union* delakoaren bidez, desegin egiten da Parlamentu hori, esplotatze sistema askoz ere zorrotzagoa bilakaturik. Orain, Londonen hautatzen dira Irlandako ordezkariak. Zergak, Ingalaterrako jauntxoengana doaz. Protestante jatorriko jendea legez babesten da, lur-jabeen eta erdi mailako klaseen arteko elkarte indartuz. Batera dabilta merkataria, artesauak, jende eskolatuak eta gobernu-gizonak.

Konstituzioaren desegiteak, bi xede bete nahi zituen. Lehenengo, abertzaleen matxinada ito behar zen, eta honetarako bi-deak jarri behar ziren; bigarren, Iparraldean burgesia protestantea kexu bait zen, Britainiako merkaturan sarrera ematen zaio, haren interesen egarria asetzeko.

Sistema politiko berri honek dakarren ekonomiazko trantzea, egiazki larri-larria da. 1840ko goseteak, 2.000.000 heriotza dakartza. Beste asko eta askok kanpora abiatu behar, biziko badira.

Gosetearen ondorio latzak sofrituz gero ere, laborantza dugu lantzen den sektore bakarra. Ekonomia, batipat ardi eta ganaduen hazkuntzan funtsatzen da. Industriegintzak arrakasta ttipia du hiriburuetan. Eta dauden industriak, Dublinen adibidez, inportantzia gutikoak dira.

2. Askatasunaren aldeko urratsak

Kolonialismoaren garratzasunak, berekin ekarri zuen abertzale-tasunaren sua. Askatasunaren aldeko borrokan aipatuenak, *Fenian* (1860) eta *Sinn Fein* (1905) mugimenduak ditugu. Azken Alderdi honek irabazten ditu 1918ko hauteskundeak. Ez ordea Iparraldean. Hemen batasun zaleak nagusitzen dira. Honela, 1919an Irlandako Gobernu Probisionala lortzen den bitartean Dublinen, Gobernu federal bat muntatzen da Belfast-en, 1920an, Britainiako gobernuarekin baturik. Hurrengo urtean, 1921ean, Irlandako Estatu Librea zinatzen da. Harrez gero Irlandako herria bitan zatitua kausatzen dela esan dezakegu. Guy Heraud

jaunak dioenez¹, Irlanda zatitzearen asmoa, 1913an mamitzen da. Urte honetan, udaletxeetarako egin ziren bozketetan, 18 eserleku irabazi zituzten abertzaleek Iparraldean, batasun-zaleek, aldiz, 17. Gehiago herrelakorik gerta ez zedin, hauteskunde sistema gezurtatzen ahaleginduko dira ondorengo urteetan. Bozketetan gehingoa lortzeko metodoa bilatzen dute azken batean. Hor daude, frogatzat, 1968ko hauteskundeak. Orobat, 1920an Ulster baitan egindako geografiazko partiketak hortxe du bere esplikazioa. Cavan, Donegal eta Moneghan herrialdeak bazter uzten dira: horietan, beste herrialdeetan baino ugariago bait dira katolikoak.

Zer ekarri dio 1948ko Errepublikak Irlandako herriari? Gauza handirik ez. Politika ofiziala oportunistoan jausteak, ez dio onik egin iraultzari. Herritasunik eta sozialismorik gabe gelditu da abertzalegoa, eta Irlanda baturik gabe. Gaurko burukomina!

Baina, agian, ez da oraindik eman azken hitza. IRAk borrokan segitzeko asmoa agertu du; eta, ez da dudarik, oso nekez egingo duela atzera. Bestalde, gauza jakina da, 1969az gero IRA bitan banatzen dela: batetik «ofizialak» eta bestetik, «probisionalak». Bion arteko diferentziak taktikari buruzkoak omen direla, esan izan da². Gure artean ere eritzi hori bera erabili da³. Hala ere, Petter Gibbon-en ustez⁴, badago zerbaiz gehiago tartean. IRA ofiziala, 1969a baino lehen, Mosku-zalea omen zen eta, dirudienez, negoziaketak gobernutik gobernura egin behar zirela pentsatzen zuen. Honek, noski, Dublin eta Belfasteko gobernuak onartu egin behar direla suposatzen du. Ideologi mailan ere, komunista eta antiklerikala aitortzen omen da IRA ofiziala. Dena dela, badirudi, joera bezala, probisionalen adarra nagusitzen dela, eta berak biltzen dituela herritarren sinpatiak. Honetan ados datoz ia gehienak.

3. Irlandararen ahulezia

Irlandako Errepublikak bi hizkuntza dauzka ofizialtzat: bata irlandera, eta ingelesa bestea. Zer gertatu da?

Ingelesa, «ofizialki» bigarren mailakoa izanik, bera dela nagusi gizarte-bizitzan. Errepublikak, orotara, hiru milioi bat bizilagun dituela karkulatzen da. Hauetatik, ingelesa bakarrik dakitenak 2,26 milioi dira, hau da, %73; irlandera dakitenak, berriz, 716 mila dira soilki, hau da, %27. Baina irlandera dakiten guztiak ez bait dira mintzatzen, beren eguneroko harrema-

netan irlandera bakarrik darabiltenak guttiago dira zalantzarik gabe, nahiz eta hauen ehunekoak neurtzeko xifra zehatzik ez egon. Datuok *Anaitasuna*-tik hartu ditut (1976, 327 zenb.).

Gai hau, merezi zuen seriotasunez landu berria du J. Azurmendik *Jakin*-en, eta ez noa han esanak errepikatzen hastera. Hori bai, eta hau gure herrira begira diot: hizkuntz arloan beharrezko diren neurriak garaiz hartzen ez badira, gauden zihur, guttiz alferrikakoak izanen direla ondorengo negarrak eta lamentazioak. Ezteusak eta inozoak. Euskara gizarteko martxan bideratzea lortzen ez badugu, gureak egin du. Akabo! Ez da gure zorzea Irlandako herriarena baino hobea izanen.

4. Irtenbide politikoak

Ezaguna da Marxen Irlandari buruzko konportamendua; sarritan aipatu izan da erreferentzia hori, haren abertzaletasuna frogatu asmotan.

Kugelmann-i egindako eskutitzean,⁵ 29-11-1869, garbi adierazten zuen Marxek, Ingalaterrako langileriak ez zeukala zer eginik Irlandaren askatasunean konprometitzen ez zen bitartean. Berdintasunean eta askatasunean oinarrituriko konfederazioa proposatzen zuen. Esperantza guztia Ingalaterrako langilerian ezarria zeukan. Handik bederatzit urtetara eritiziz aldatu egiten da. Honela, S. Meyer eta A. Vogt bikoteari 1870ean egindako eskutitzean⁶, klase dominantzaillea, ez Ingalaterran, baizik Irlandan bertan kolpatu behar zela pentsatzen du. Bazegoen eritiziz aldatzeko arrazoinik. Marxek berak aitortzen duenez —eta puntu honi inportantzia handia ematen dio—, Ingalaterrako langileria-
ren baitan etsaigo gogorra zegoen langile ingelesen eta irlandarren artean. Lelukoko langileriak mespretxatu egiten zuen atzeritik etorritakoa. Marxen denboran ere, agerik denez, langile interesak ez ziren behar bezala ezkontzen. Internazionalismoaren asmoa, garai hartako ametsik ederrena, kamuts zen artean.

James Connolly-k Irlandako Alderdi Sozialista sortu zuen 1897an, eta honek ere antzeko desirak agertzen ditu bere lan-txo batetan.⁷ Irlandak, askatuko bada, bere indarrez bakarrik baliatu beharko duela, dio. Abertzale eta sozialista bezala agertzen du bere burua. Zentzu honetan, bada, marxista eta sozialista klasikoak Irlanda kolonizatuaren defentsan ateratzen dira.

Kasu konkretu batetan alde egotea, momentu hartan hala komeni zelako, eta printzipioz abertzalegoaren interesak eta hel-

buruak onartzea eta praksian defendatzea, bi gauza diferente dira segurki. Eta hementxe daude problemak.

Lehen aipatu dudan Peter Gibbon-ek klase ikuspegitik aztertzen du Irlandako arazo bera, eta honek dakarren eritzia arras kontrakoa da. Honen ustez, sozialistak oro, klasikoak eta gaurkoak ere bai, tronpatu egin dira irlandarren abertzaletasuna epaitzerakoan. Eguzkia bezain argia da honentzat, XVIII. mendean gero, *bi nazio diferente* daudela Irlandan: bata Iparraldekoa, Hegoaldekoa bestea. Ez dago, bada, bir-batasunerako arrazoin historikorik. Horretan tematzea, imperialisten jokoa egitea litzateke. Hau da, hain zuzen ere, IRAren bekakoa. Hitzez-hitz dakart, eta frantsesez, harriduraz beterik, irakurtzen nuena ezin sinestuz — behin eta berriz irakurri bait nuen, gaizki ulertzen nuen beldurrez: «Que l'une d'entre elles ait choisi historiquement de s'identifier à l'impérialisme et soit aujourd'hui protégée de l'IRA par des groupes impérialistes ne suffit pas à ce qu'on lui refuse le droit à l'autodétermination. Ce droit lui est acquis par le fait même qu'elle a constitué en Irlande une structure sociale indépendante de l'exploitation de la population native. Elle s'est installée en Irlande non pas comme une population coloniale, mais comme une population de classe bourgeoise déjà constituée et amenant avec elle le capitalisme métropolitain. Que son caractère politique ait aujourd'hui une apparence réactionnaire n'a en fait aucun rapport avec la question de son autodétermination. Toute politique socialiste doit donc aller contre l'IRA»⁵.

Bistan da, tesi hau arras asimilazionista dela. Kolonialismoak sortu duen Ulsterko gizarte berriari, gizarte bereziari, errespetoa eta autodeterminatzeko eskubidea zor zaio.

Besterik dugu IRA probisionalekoek daramaten borroka. Hauak ez dute konponbiderik ikusten arik eta Britainiako harmada Irlandako lurraldetik at uxatu arte. Hau eginez gero, Baikaikoak kontatzen duenez⁶, «Ulsterreko klase dominantea (Ingeleszalea) deuseztatua geratuko litzateke, eta langileriaren batasunerako bidea, irekita geratuko litzateke».

Asmo txalogarria iruditzen zait hau guztia; baina beldur naiz, langile katolikoek eta ingeles arrazako langile protestanteen arteko etena ez ote den jadanik handiegia, lotura anaikoren batean itxaro ahal izateko. Nire ustez, integrazioa baino askoz indartsuagoa gertatu da asimilazionismoa. Hau da: *atzerritik e'orritako jendea ez da integratu* Irlandako herrian. Trabaz be-

terik ikusten dut IRaren bidea. Baina arrazoin du horrela jokatzean.

- ¹ *L'Europe des Ethnies*, 1968, Presse d'Europe, 17 or.
- ² LIAN DE PAOR, *Divided Ulster*, 1971, Penguin books, London.
- ³ ΒΑΚΑΙΚΟΛ, *Zeruko Argia*, 1976, 676 zenb., 9 or.
- ⁴ *Partisans*, Le domaine national (I), 130 or.
- ⁵ *Les marxistes et la question nationale*. Maspero, 1974, 39-40 or.
- ⁶ Ib. 41-43 or.
- ⁷ Ib. 366 or.
- ⁸ Op. cit., 131 or.
- ⁹ *Zeruko Argia*, 1976, 676. zenb.

P. I.

EIRE / IRLANDA

La presencia del pueblo irlandés, políticamente desmembrado en dos comunidades y con la lengua nativa en franca minoría, refleja las características propias de la dominación colonial a la que ha sido sometido a lo largo de varios siglos.

La independencia de Irlanda Sur no ha comportado la transformación del orden social ni la recuperación de su cultura específica. Por otra parte, la política de Dublín, atenta sobre todo a negociaciones económicas con el gobierno británico y sus representantes en Belfast, parece haber renunciado a todo intento de reunificación. En este sentido, cabe hablar de una revolución fallida.

Pero la lucha sigue. IRA es una fuerza militarmente bien organizada. Sus actividades revolucionarias se centran dentro del sector minoritario de los católicos de Ulster. Este territorio está mayoritariamente compuesto por colectividades de procedencia escocesa e inglesa que, a partir del siglo XVIII, se instalaron masivamente en la isla. Las generaciones que han venido sucediéndose, lejos de integrarse en el pueblo receptor, han impuesto su propia cultura merced a la protección colonial. Hoy día asistimos, fenómeno curioso, a la asimilación de la etnia irlandesa por la inmigración exótica. Este hecho constituye un grave obstáculo para la reunificación deseada.

EIRE / IRLANDE

La situation actuelle du peuple irlandais, politiquement divisé en deux communautés et avec une langue en franche minorité, reflète parfaitement les caractéristiques propres à une domination coloniale à laquelle ce peuple a été soumis durant plusieurs siècles.

L'indépendance de l'Irlande du Sud n'a pas comporté la transformation de l'ordre social ni la récupération de sa culture particulière. D'autre part, la politique de Dublin, portée surtout aux négociations économiques avec le gouvernement britannique et ses représentants à Belfast, semble avoir

renoncé à tout essai de réunification. Dans ce sens, aujourd'hui on peut parler d'une révolution ratée.

Mais la lutte continue. L'IRA est une force militairement bien organisée. Ses activités révolutionnaires sont menées à l'intérieur du secteur minoritaire des catholiques de l'Ulster. Ce territoire est majoritairement composé de collectivités d'origine écossaise et anglaise qui, à partir du XVIIIe siècle, s'installèrent massivement dans l'île. Les générations suivantes, loin de s'intégrer dans le peuple d'accueil, ont imposé leur propre culture grâce à la protection coloniale. Aujourd'hui nous assistons, phénomène curieux, à l'assimilation de l'ethnie irlandaise par l'immigration exotique. Ce fait constitue un grave obstacle à la réunification souhaitée.